

Sygn. akt I CSKP 37/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Tomasz Szanciło (sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa S. spółki z o.o. w W.

przeciwko A. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 10 marca 2021 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 13 czerwca 2019 r., sygn. akt VI ACa 301/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od A. K. na rzecz S. sp. z o.o. w W. (dalej: S., Spółka) kwotę 558.000 zł wraz ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 listopada 2016 r. do dnia zapłaty i kwotę 27.900 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że dniu 1 kwietnia 2015 r. pomiędzy stronami została zawarta przedwstępna umowa sprzedaży nieruchomości stanowiącej własność pozwanego. Na jej podstawie strony zobowiązały się do zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości położonej w W. przy ul. [...], oznaczonej jako działka ewidencyjna nr [...] z obrębu [...], o obszarze 0,3654 ha, dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie prowadzi KW nr [...], za cenę 3.600.000 zł, w stanie wolnym od wszelkich obciążeń i praw osób trzecich innych niż ujawnione w księdze wieczystej nieruchomości w dniu i zawarcia umowy przedwstępnej. Zgodnie z jej § 4.1. zawarcie przyrzeczonej umowy sprzedaży miało nastąpić w terminie dwóch miesięcy od dnia, w którym decyzja wydana na wniosek kupującego o pozwoleniu na budowę na nieruchomości stanie się ostateczna i najpóźniej do dnia 30 czerwca 2016 r., pod warunkiem uprzedniego uzyskania przez kupującego prawomocnej decyzji udzielającej pozwolenia na budowę. Kupujący został uprawniony do wezwania sprzedającego do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży przed ww. terminem, zaś sprzedający został zobowiązany do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży w terminie 14 dni od otrzymania żądania zawarcia umowy. Gdyby do dnia 30 czerwca 2016 r. nie została wydana prawomocna decyzja o pozwoleniu na budowę na nieruchomości, każdej ze stron przysługiwało prawo do złożenia oświadczenia o odstąpieniu od umowy.

Cena sprzedaży miała zostać uiszczona w częściach: 1) 200.000 zł - do dnia 15 kwietnia 2015 r. tytułem zadatku, 2) 2.500.000 zł - najpóźniej w dniu zawarcia umowy przyrzeczonej, 3) 342.000 zł - najpóźniej w terminie jednego roku od dnia uprawomocnienia się decyzji zezwalającej na użytkowanie budynków wybudowanych na nieruchomości, 4) 558.000 zł - do dnia zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży, przy czym strony ustaliły, że obowiązek zapłaty tej kwoty

zostanie przez kupującego spełniony poprzez przeniesienie na sprzedającego własności lokalu nr [...] znajdującego się w budynku przy ul. [...] (niewyodrębnionego na chwilę zawarcia umowy przedwstępnej). W przypadku przeniesienia własności tego lokalu na sprzedającego oraz niezawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży sprzedający został zobowiązany do zwrotnego przeniesienia własności lokalu na kupującego lub zapłaty kwoty 558.000 zł w terminie 90 dni od dnia, w którym przyrzeczona umowa sprzedaży powinna zostać zawarta lub od dnia odstąpienia od umowy przez którąkolwiek ze stron. Prawo do wyboru sposobu spełnienia świadczenia przysługiwało sprzedającemu.

Ponadto Sąd Okręgowy wskazał, że w dniu 30 czerwca 2015 r. pomiędzy Przedsiębiorstwem Produkcyjno Handlowo Usługowym „T.” sp. j. R. sp. z o.o. w W. (dalej: T.) a A. K. została zawarta umowa ustanowienia odrębnej własności ww. lokalu mieszkalnego i jego sprzedaży za kwotę 558.000 zł, odpowiadającą - zgodnie z treścią umowy - wartości rynkowej nieruchomości. W umowie przeniesienia własności nieruchomości sprzedający i S. oświadczyli, że T. jest zobowiązana do zapłaty na rzecz powoda kwoty 558.000 zł tytułem wpłaty na objęcie udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki. Sprzedający przekazał swojemu wierzycielowi (Spółce) świadczenie kupującego polegające na obowiązku zapłaty kwoty 558.000 zł tytułem ceny, upoważniając odbiorcę przekazu do przyjęcia, a przekazanego do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego. W § 10.3. S. dokonała potrącenia wierzytelności przysługującej kupującemu z tytułu zawarcia ww. umowy przedwstępnej z wierzytelnością przysługującej Spółce z tytułu powyższego przekazu, wobec czego obie wierzytelności uległy umorzeniu o kwotę 558.000 zł. Wobec ustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr [...] strony umowy przedwstępnej uznały postanowienie zawarte w jej § 5.3. za wykonane w drodze odnowienia.

Z dniem 16 grudnia 2015 r. Spółka uzyskała prawomocną decyzję - pozwolenie na budowę na nieruchomości gruntowej pozwanego, objętej ww. umową przedwstępną sprzedaży. W styczniu i lutym 2016 r. przedstawiciele powoda podjęli z pozwanym negocjacje w przedmiocie sposobu zapłaty ceny sprzedaży nieruchomości, oferując mu m.in. nabycie udziałów w Spółce. Szacunkowa wartość gruntu pozwanego na dzień 15 grudnia 2015 r. wynosiła

4.196.000 zł. W związku z trudnościami finansowymi powoda pozwany zaczął szukać na własną rękę inwestora, prowadząc jednocześnie z powodem negocjacje w przedmiocie cesji pozwolenia na budowę na rzecz potencjalnego inwestora - P. J.. W dniu 9 lutego 2016 r. Spółka złożyła oświadczenie o odstąpieniu od umowy przedwstępnej, na podstawie § 7.1., podając jako przyczynę złożonego oświadczenia woli brak współpracy ze strony pozwanego. Pismem z dnia 23 lutego 2016 r., w związku z uprawomocnieniem się pozwolenia na budowę, pozwany wezwał Spółkę do zawarcia umowy przyrzeczonej, wyznaczając dodatkowy termin zawarcia umowy na dzień 7 marca 2016 r., którego bezskuteczny upływ spowoduje odstąpienie od umowy z mocy prawa. W piśmie z dnia 5 kwietnia 2016 r. pełnomocnik pozwanego podważył skuteczność oświadczenia Spółki z dnia 9 lutego 2016 r. o odstąpieniu od umowy przedwstępnej. Pismem z dnia 5 kwietnia 2016 r. Spółka oświadczyła, że nie istniały przesłanki do złożenia przez pozwanego skutecznego oświadczenia o odstąpieniu od umowy i w tym samym dniu wezwała go do zawarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży w dniu 28 kwietnia 2016 r. Do pisma załączono projekt umowy przenoszącej własność. Strony stawily się w tym dniu u notariusza celem zwarcia przyrzeczonej umowy sprzedaży. Wobec istnienia w dziale III księgi wieczystej nieruchomości wpisu praw osobistych i roszczeń wynikających z § 2 przedwstępnej umowy sprzedaży z dnia 2 marca 2016 r. na rzecz P. J. kupujący oświadczył, że nie jest możliwe wykonanie umowy przedwstępnej z dnia 1 kwietnia 2015 r., w związku z czym odstępuje od niej. Sprzedający oświadczył z kolei, że tego oświadczenia nie przyjmuje, gdyż uznaje za skuteczne oświadczenie o odstąpieniu od umowy przedwstępnej złożone przez Spółkę pismem z dnia 9 lutego 2016 r. Jednocześnie wezwał powoda do nabycia lokalu nr [...] w ramach rozliczenia nakładów poczynionych w związku z wykonywaniem umowy przedwstępnej i zapłaty kosztów związanych z tym lokalem od dnia jego nabycia.

Postanowieniem z dnia 27 marca 2018 r. została nadana klauzula wykonalności aktowi notarialnemu, co do obowiązku zapłaty przez pozwanego na rzecz powoda kwoty 400.000 zł tytułem zwrotu podwójnego zadatku. W lipcu 2016 r. pozwany wystąpił do sądu wieczysto-księgowego o wykreślenie z działu III księgi wieczystej roszczenia powoda, co Sąd uczynił. Pismem z dnia 2 listopada

2016 r. powód wezwał pozwanego – według jego wyboru – do spełnienia jednego z dwóch świadczeń: zapłaty kwoty 558.000 zł albo zwrotnego przeniesienia własności nieruchomości (lokalu mieszkalnego), w terminie 7 dni. W odpowiedzi pozwany wskazał, że wykonanie wezwania jest niemożliwe, gdyż Spółka nigdy nie była właścicielem przedmiotowego lokalu, nie mógł więc on stanowić zaliczki przez nią wniesionej. Aby ten lokal można było potraktować jako zaliczkę, musiałby zgodnie z umową zostać podwyższony kapitał Spółki, co nie nastąpiło.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy zważył, że przedmiotem sporu jest żądanie zwrotu zaliczki na poczet zapłaty ceny sprzedaży - na podstawie § 5.1. pkt 3 w zw. z § 5.3 umowy przedwstępnej, przy czym ostatecznie nie doszło do zawarcia przez strony umowy przyrzeczonej. Oceniając skuteczność odstąpienia od umowy, Sąd ten wskazał, że z uwagi na treść § 4.1. umowy przedwstępnej roszczenie pozwanego o zawarcie umowy przyrzeczonej zaktualizowało się w terminie dwóch miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji administracyjnej, tj. 16 lutego 2016 r. Do zawarcia umowy przyrzeczonej nie doszło z winy Spółki, która uchylała się od przyjętego w umowie przedwstępnej sposobu zapłaty ceny, proponując bezpodstawnie pozwanemu inny sposób wykonania zobowiązania wynikającego z tej umowy. Po upływie dwóch miesięcy od daty uprawomocnienia się decyzji administracyjnej roszczenie sprzedającego o zawarcie umowy przyrzeczonej i zapłatę ceny sprzedaży stało się wymagalne. Określony w umowie przedwstępnej termin zawarcia umowy przyrzeczonej nie jest terminem końcowym, a terminem spełnienia świadczenia, którego upływ nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania do zawarcia takiej umowy, a wymagalnością roszczenia o zawarcie umowy i rozpoczęciem biegu terminu przedawnienia roszczenia o zawarcie umowy przyrzeczonej (art. 390 § 2 k.c.). Skoro kupujący, mimo wyznaczonego przez sprzedającego terminu, nie przystąpił do zawarcia umowy przyrzeczonej (w dniu 7 marca 2016 r.), aktualizowało się z mocy prawa (art. 491 § 1 k.c.) uprawnienie do odstąpienia od umowy, zrealizowane przez pozwanego zgodnie z treścią pisma z dnia 23 lutego 2016 r. Spółka nie mogła zatem w dniu 28 kwietnia 2016 r. złożyć skutecznego oświadczenia o odstąpieniu od umowy i żądać od sprzedającego zapłaty

podwójnego zadatku, gdyż to sprzedający zyskał roszczenie o zatrzymanie zadatku wpłaconego przez kupującego.

Wobec braku możliwości zapłaty pozwanemu całości umówionej ceny sprzedaży nieruchomości, zgodnie z treścią umowy przedwstępnej oraz wezwaniem pozwanego z dnia 23 lutego 2016 r., Spółka przejawiała wyraźną wolę wyjścia z sytuacji poprzez scedowanie na pozwanego uzyskanego pozwolenia na budowę i umożliwienia sprzedaży nieruchomości innemu inwestorowi. W związku z tym Sąd Okręgowy uznał oświadczenie powoda z dnia 1 kwietnia 2016 r. za nieskuteczne z uwagi na naruszenie zasad współżycia społecznego (art. 5 k.c.), gdyż powód wykorzystał dobrą wolę pozwanego, a także jego trudne położenie życiowe, inicjując w dniu 28 kwietnia 2016 r. spotkanie tylko w celu złożenia pozwanemu oświadczenia o odstąpieniu od umowy i późniejszego żądania zwrotu podwójnego zadatku. W okresie prowadzenia negocjacji S. wiedziała o wpisanym na rzecz Ł. J. roszczeniu do działu III księgi wieczystej spornej nieruchomości. Konsekwencją przyjętej przez powoda strategii było złożenie pozwanemu w dniu 5 kwietnia 2016 r. oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia o odstąpieniu od umowy zawartego w piśmie z dnia 9 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy ocenił, że skutkiem odstąpienia przez pozwanego z dniem 8 marca 2016 r. od umowy przedwstępnej był obowiązek zwrotu świadczeń wzajemnych na podstawie art. 494 § 1 k.c. (poza zadatkiem). Z tego względu pozwany winien zwrócić otrzymaną od Spółki zaliczkę w kwocie 558.000 zł albo dokonać zwrotnego przeniesienia na jej rzecz własności lokalu mieszkalnego. Pozwany wskazywał, że roszczenie Spółki uległo przedawnieniu z dniem 16 lutego 2017 r. (art. 390 § 3 k.c.), lecz jak wyjaśnił Sąd Okręgowy, bieg terminu przedawnienia, w związku z treścią pisma pozwanego z dnia 23 lutego 2016 r., mógł się rozpocząć dopiero od dnia 8 marca 2016 r. i upływał w dniu 8 marca 2017 r. Roczny termin przedawnienia odnosi się do roszczeń o zawarcie umowy przyrzeczonej, odszkodowawczych i wynikających z tytułu dodatkowych zastrzeżeń umownych, w szczególności zastrzeżenia zadatku czy kary umownej. Nie ma zaś zastosowania do roszczeń o zwrot kwoty zapłaconej na poczet świadczenia z umowy przyrzeczonej, która nie została zawarta (zaliczki). Roszczenie powoda

przedawnia się więc na zasadach ogólnych, a tym samym należało przyjąć 10-letni termin przedawnienia.

Sąd Okręgowy wskazał również, że co do zasady prawo wyboru sposobu spełnienia świadczenia zwrotnego w przypadku niezawarcia umowy przyrzeczonej przysługiwało sprzedającemu, a nie kupującej Spółce. Powód dopełnił jednak niezbędnych czynności uzasadniających zasadność sformułowanego żądania spełnienia świadczenia poprzez zapłatę kwoty wskazanej w umowie. W piśmie z dnia 2 listopada 2016 r. wezwał pozwanego do zwrotu zaliczki - według jego wyboru - poprzez spełnienie jednego z dwóch świadczeń: zapłaty kwoty 558.000 zł lub zwrotnego przeniesienia własności nieruchomości. Ponieważ pozwany odmówił zwrotu otrzymanej zaliczki, uznając to roszczenia za bezpodstawne, powód miał prawo sam wybrać sposób jej zwrotu.

Za nietrafione Sąd Okręgowy uznał zarzuty pozwanego, że pozwany nie otrzymał od powoda zaliczki w postaci określonej wartości majątkowej - lokalu mieszkalnego (umowa z dnia 30 czerwca 2015 r.). Postanowienia § 9.1.-10.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r., tj. w zakresie sposobu, w jaki Spółka doprowadziła do nabycia przez pozwanego własności przedmiotowego lokalu - to, czy zobowiązanie określone w § 9.2 zostało spełnione, z punktu widzenia pozwanego nie ma znaczenia, gdyż to podmiot trzeci uzyskał wobec Spółki określone roszczenie z zaciągniętego, wymagalnego zobowiązania, a nie pozwany. Powód doprowadził do przeniesienia na pozwanego własności lokalu mieszkalnego przez podmiot trzeci poprzez sprzedaż ówczesnemu właścicielowi lokalu udziałów w Spółce za cenę 558.000 zł, którą to wierzytelnością „zapłacił” za lokal mieszkalny, którego własność została przeniesiona następnie na pozwanego - w wykonaniu § 5.3. umowy przedwstępnej.

W wyniku apelacji wniesionej przez pozwanego Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 13 czerwca 2019 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo, a także rozstrzygnął o kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego i odwoławczego.

Sąd Apelacyjny uzupełnił ustalenie faktyczne Sądu I instancji i wskazał, że T. nabył 100 udziałów w Spółce o łącznej wartości 5.000 zł. W pozostałej części Sąd

Apelacyjny podzielił ustalenie faktyczne Sądu Okręgowego i przyjął je za własne, nie akceptując częściowo rozważań prawnych tego Sądu. Za niezasadny uznał przy tym zarzut naruszenia art. 390 § 3 k.c., gdyż przez „roszczenia z umowy przedwstępnej”, o których mowa w tym przepisie, należy rozumieć roszczenia objęte treścią stosunku wynikającego z umowy przedwstępnej, a zatem roszczenie o zawarcie umowy przyrzeczonej i roszczenie o naprawienie szkody poniesionej przez stronę umowy przedwstępnej przez to, że liczyła ona na zawarcie umowy przyrzeczonej, jak też roszczenia strony umowy przedwstępnej z tytułu zadatku lub kary umownej (art. 390 § 1 zd. 2 k.c.). Przy czym Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, że w niniejszej sprawie ma zastosowanie 10-letni termin przedawnienia, skoro roszczenie powoda jest związane z prowadzeniem przez niego działalności gospodarczej, co oznacza, że podlega ono przedawnieniu w 3-letnim terminie. Ponieważ do odstąpienia od umowy przedwstępnej doszło w dniu 8 marca 2016 r., to od dnia następnego rozpoczął bieg 3-letni termin przedawnienia, który zakończył się w dniu 8 marca 2019 r., a powództwo zostało wytoczone w dniu 18 stycznia 2018 r.

Sąd Apelacyjny nie podzielił zarzutu braku legitymacji procesowej biernej, pomimo tego, że trafnie apelujący podniósł, iż Sąd Okręgowy nie omówił tego zagadnienia. Po stronie pozwanego nie zachodziło współuczestnictwo konieczne z jego żoną, a nabycie przez niego nieruchomości do majątku wspólnego na podstawie tej umowy ma znaczenie dla ustalenia składników majątku wspólnego w przypadku ustania ustroju małżeńskiej wspólności ustawowej i podziału majątku objętego tym ustrojem (art. 31 i n. k.r.o.). Podobnie nie podzielił zarzutu dotyczącego naruszenia przez Sąd Okręgowy § 5.3. umowy przedwstępnej w części dotyczącej zdania: „Prawo wyboru spełnienia świadczenia przysługuje sprzedającemu” przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że prawo to przysługiwało powodowi, który wybrał spełnienie świadczenia przez zapłatę kwoty 558.000 zł, podczas gdy pozwany uprzednio w e-mailu z dnia 19 stycznia 2016 r. wybrał zwrotne przeniesienie własności nieruchomości. W § 5.3. umowy przedwstępnej strony uzgodniły, iż w wypadku przeniesienia własności „tego lokalu” oraz niezawarcia umowy przyrzeczonej sprzedaży sprzedający będzie zobowiązany do zwrotnego przeniesienia własności na kupującego lub zapłaty

kwoty 558.000 zł, a prawo wyboru sposobu spełnienia świadczenia przysługiwało sprzedającemu. Pod pojęciem „tego lokalu” strony rozumiały opisany w umowie przedwstępnej lokal mieszkalny nr [...] przy ul. [...], nr identyfikacyjny [...], zaś w umowie z dnia 1 czerwca 2015 r. A. K. nabył lokal mieszkalny nr [...] przy ul. [...]1, nr identyfikacyjny [...]1. W związku z tym prawo wyboru spełnienia świadczenia przysługiwało sprzedającemu w przypadku przeniesienia własności lokalu opisanego w § 5.3. umowy przedwstępnej, a nie opisanego w § 3.1. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. W tej umowie strony nie zmieniły bowiem postanowień umowy przedwstępnej w analizowanym zakresie - w § 10.2. wskazano, że zmiana dotyczy wyłącznie terminu płatności kwoty 558.000 zł.

Za słuszne Sąd Apelacyjny uznał zaś zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia art. 494 § 1 zd. 1 k.c. przez przyjęcie, że powód jest uprawniony do żądania zwrotu kwoty 558.000 zł, podczas gdy ta kwota nie została przez niego uiszczona. Wprawdzie apelujący wprost nie wyartykułował w taki sposób tego zarzutu, lecz wynika to z całokształtu stanowiska pozwanego. Fakt odstąpienia od umowy przedwstępnej nie był przez żadną ze stron kwestionowany. Okoliczności, z powodu których doszło do odstąpienia od umowy przedwstępnej - szeroko omówione przez Sąd Okręgowy - nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w świetle art. 494 § 1 zd. 1 k.c., a istotne jest, czy Spółka spełniła na rzecz powoda świadczenie z tytułu części ceny sprzedaży nieruchomości w kwocie 558.000 zł, o której mowa § 5 ust. 1 pkt 3 umowy przedwstępnej. Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, że powód doprowadził do przeniesienia na pozwanego własności lokalu mieszkalnego przez podmiot trzeci poprzez sprzedaż ówczesnemu właścicielowi lokalu udziałów w Spółce za cenę 558.000 zł, którą to wierzytelnością „zapłacił” za lokal mieszkalny, którego własność została przeniesiona następnie na pozwanego - w wykonaniu § 5.3. umowy przedwstępnej. Znaczenie ma tu ukształtowanie w umowie przedwstępnej sposobu zapłaty ceny w wysokości 3.600.000 zł przez Spółkę w organizacji (kupującego) na rzecz A. K. (sprzedającego) za sprzedaż nieruchomości. W § 5.3. tej umowy strony uzgodniły, że obowiązek zapłaty kwoty 558.000 zł zostanie przez kupującego spełniony poprzez przeniesienie własności lokalu mieszkalnego nr [...] przy ul. [...], nr identyfikacyjny [...] Przedstawiciel Spółki w organizacji oświadczył, że lokal ten nie

został wyodrębniony do chwili zawarcia umowy przedwstępnej. W dalszej części wskazano, że w wypadku przeniesienia własności tego lokalu na sprzedającego oraz niezawarcia umowy przyrzeczonej sprzedaży sprzedający będzie zobowiązany do zwrotnego przeniesienia własności na kupującego lub zapłaty kwoty 558.000 zł w terminie 90 dni od dnia, w którym przyrzeczona umowa sprzedaży powinna zostać zawarta lub od dnia odstąpienia od umowy przez którąkolwiek ze stron; prawo wyboru spełnienia świadczenia przysługiwało sprzedającemu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powód nie spełnił świadczenia zgodnie z § 5.3., chociaż twierdził, że do zapłaty tej części ceny doszło na podstawie § 10.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. wskutek umownego potrącenia wzajemnych wierzytelności strony (na zasadzie przekazu przez spółkę jawną wartości 558.000 zł w postaci wartości mieszkania do rąk pozwanego w postaci przeniesienia na pozwanego własności tego mieszkania z potrąceniem wartości odpowiadającej częściowej cenie nieruchomości z ceną mieszkania ze skutkiem umorzenia), przy czym według pozwanego oświadczenie o potrąceniu jest bezskuteczne z powodu nieistnienia wierzytelności S. zgłoszonej do potrącenia z tytułu przekazu. Sąd Apelacyjny wskazał, że umowa zawarta między T. (sprzedającym) a A. K. (kupującym) ma charakter mieszany, w której można wyodrębnić kilka relewantnych grup oświadczeń wiedzy lub woli. Po pierwsze, doszło w niej do ustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego i jego sprzedaży. W § 3.1. strony oświadczyły, że ustanawiają odrębną własność lokalu nr [...] przy ul. [...]1, nr identyfikacyjny [...]1, i że T. sprzedaje pozwanemu tę nieruchomość za cenę 558.000 zł. Pozwany oświadczył, że dokonuje jej nabycia za środki z majątku osobistego, lecz do majątku wspólnego. Strony oświadczyły, że wydanie lokalu nastąpiło przed zawarciem umowy, a zapłata ceny miała nastąpić w dniu zawarcia umowy sprzedaży, tj. 30 czerwca 2015 r. Pomimo tego pozwany faktycznie nie uiścił ceny sprzedaży i chociaż w apelacji twierdził odmiennie, to nie udowodnił tego faktu (art. 6 k.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c.). Po drugie, T. i Spółka zgodnie oświadczyły, że T. jest zobowiązany do zapłaty na rzecz Spółki kwoty 558.000 zł tytułem wpłaty na objęcie udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym tej spółki (§ 9.1.). Po trzecie, T. złożył - jako przekazujący - oświadczenie, zgodnie z

którym przekazał wierzycielowi, tj. Spółce (odbiorca przekazu), świadczenie A. K., jako kupującego (przekazany), polegające na obowiązku zapłaty kwoty 558.000 zł tytułem ceny, upoważniając tym samym odbiorcę przekazu do przyjęcia przekazanego świadczenia, a przekazanego do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego (§ 9.2.). Po czwarte, pozwany (kupujący) oraz Spółka oświadczyli, że jest ona zobowiązana - na podstawie przedwstępnej umowy sprzedaży - do zapłaty na rzecz kupującego kwoty 558.000 zł do dnia zawarcia umowy przyrzeczonej sprzedaży (§ 10.1.), oraz że zmieniają umowę przedwstępną w ten sposób, że wskazana ta kwota będzie płatna w dniu dzisiejszym, tj. w dniu 1 czerwca 2015 r. (§ 10.2.). Po piąte, w § 10 ust. 3 A. K. i Spółka oświadczyli, że dokonują potrącenia wierzytelności przysługującej kupującemu z tytułu zawarcia umowy przedwstępnej z wierzytelnością przysługującej spółce z tytułu przekazu, o którym mowa w § 9 ust. 2, wobec czego obie wierzytelności ulegają umorzeniu o kwotę 558.000 zł.

W związku z powyższym, powołując się na art. 921¹ k.c., Sąd Apelacyjny wskazał, że na płaszczyźnie konstrukcji przekazu, o której mowa w § 9 ust. 2 umowy z dnia 1 czerwca 2015 r., należy wyodrębnić trzy stosunki prawne: (1) stosunek pokrycia pomiędzy T. (przekazującym) i A. K. (przekazanym), (2) stosunek zapłaty pomiędzy A. K. (przekazanym) a S. (odbiorcą przekazu), (3) stosunek waluty pomiędzy T. (przekazującym) a S. (odbiorcą przekazu). Strony posłużyły się konstrukcją przekazu w celu powiązania stosunków obligacyjnych między wierzycielem a dłużnikiem (stosunek pokrycia), dłużnikiem a osobą trzecią (stosunek zapłaty) oraz wierzycielem a osobą trzecią (stosunek waluty). W przypadku istnienia tych stosunków skutki prawne spełnienia świadczenia przez przekazanego będą zależne od charakteru stosunku pokrycia i waluty. Jedynie w przypadku, w którym przekazany jest dłużnikiem przekazującego (tzw. przekaz w dług), a przekazujący dłużnikiem odbiorcy przekazu, spełnienie jednego świadczenia prowadzi do umorzenia na raz dwóch zobowiązań. Przekazany, który jest dłużnikiem przekazującego, spłacając jego dług wobec odbiorcy przekazu, likwiduje również do tej wysokości własny dług wobec przekazującego, co wynika z art. 921³ k.c. Taki skutek prawny jednak nie nastąpił, gdyż strony inaczej uregulowały te kwestie w umowie, do czego upoważnia art. 921⁵ *in fine* k.c.

Pozwany faktycznie bowiem nie uiścił ceny sprzedaży, a przez to Spółka nabyła wierzytelność względem niego na podstawie przekazu, którą potrąciła w § 10.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. z wierzytelności A. K. z tytułu przedwstępnej umowy sprzedaży.

Dla ustalenia, czy doszło do skutecznego potrącenia wzajemnych wierzytelności ma znaczenie, czy istniała wierzytelności z tytułu przekazu w dług pomiędzy T. (przekazującym) a Spółką (odbiorcą przekazu). Skuteczność potrącenia wymaga bowiem istnienia potrącanych wierzytelności. Ciężar dowodu i udowodnienia tego faktu obciążał powoda (art. 6 k.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c.), ponieważ to on z tych faktów wyciągał korzystne skutki prawne. Na rozprawie apelacyjnej przedstawiciel powoda nie był w stanie jednoznacznie stwierdzić, czy doszło do podwyższenia kapitału zakładowego S. zgodnie z oświadczeniem zawartym w § 9.1. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. Natomiast z odpisu z rejestru przedsiębiorców Spółki nie wynika, aby do tego doszło. Niezależnie bowiem od metody podwyższenie kapitału zakładowego następuje z chwilą wpisania do rejestru (art. 262 § 4 k.s.h.), a takiego wpisu brak. Skoro nie istniała wierzytelność S. (odbiorcy przekazu) względem T. (przekazującego), to przekazujący nie był dłużnikiem odbiorcy przekazu, a zatem nie istniał stosunek waluty. Pomimo że przekazany A. K. był dłużnikiem przekazującego, to spełnienie świadczenia przekazanego względem dłużnika przekazującego przez potrącenie nie doprowadziło do umorzenia zobowiązań. Jedynie w przypadku, w którym przekazany jest dłużnikiem przekazującego (tzw. przekaz w dług), a przekazujący dłużnikiem odbiorcy przekazu, spełnienie jednego świadczenia prowadzi do umorzenia na raz dwóch zobowiązań, lecz taka sytuacja w niniejszej sprawie nie zaistniała. Stosownie bowiem do art. 921⁵ k.c., jeżeli przekazujący jest dłużnikiem odbiorcy przekazu, umorzenie długu następuje dopiero przez spełnienie świadczenia, chyba że umówiono się inaczej. Ponieważ w § 10.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. strony umówiły się inaczej, tj. dokonały potrącenia wierzytelności, nie doszło do umorzenia długu w rozumieniu tego przepisu.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska powoda, że w umowie z dnia 1 czerwca 2015 r. strony dokonały odnowienia i uznały za wykonane postanowienia § 5.3. umowy przedwstępnej umowy sprzedaży nieruchomości w postaci zapłaty

części ceny za nieruchomości gruntową. Kontekst wypowiedzi zawartej w § 10.4. tej umowy, w świetle § 5.3 umowy przedwstępnej, nie jest jasny. Wskazane przez powoda postanowienie umowne nie zawiera takiego brzmienia, jak przytoczone w pozwie, a powód z jednej strony twierdzi, że zapłata kwoty 558.000 zł nastąpiła przez potrącenie wzajemnych wierzytelności, z drugiej zaś - że doszło do odnowienia i uznania za wykonane postanowienia § 5.3. umowy przedwstępnej przez zapłatę części ceny za nieruchomości gruntową. W związku z tym zachodzi potrzeba usunięcia wątpliwości przy zastosowaniu reguł wskazanych w art. 65 § 2 k.c. Ponieważ w tym zakresie brak jest materiału procesowego w postaci zeznań stron, należy dokonać wykładni obiektywnej tego postanowienia w zestawieniu z brzmieniem art. 506 § 1 k.c., określającym istotę odnowienia. Przyjmuje się przy tym, że odnowienie jest czynnością kauzalną, co oznacza, iż powstanie nowego zobowiązania jest uzależnione od istnienia dotychczasowego. Natomiast w § 10.4. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r. kupujący oraz S. oświadczyli, że wobec ustanowienia odrębnej własności lokalu uznają postanowienia § 5.3. umowy przedwstępnej za wykonane w drodze odnowienia. Aby wyjaśnić zakres odnowienia, należy odwołać się do zobowiązania, które zostało określone w § 5.3. umowy przedwstępnej, w którym strony uzgodniły, że obowiązek zapłaty ceny zostanie przez kupującego spełniony poprzez przeniesienie własności lokalu mieszkalnego nr [...] przy ul. [...], nr identyfikacyjny [...], który nie został wyodrębniony do chwili zawarcia umowy przedwstępnej. Ponieważ ostatecznie do wykonania tego postanowienia umownego nie doszło, natomiast powód wyraźnie wskazał w pozwie, że zapłata części ceny nastąpiła na zasadzie przekazu z potrąceniem wzajemnych wierzytelności stron, co znajduje odzwierciedlenie w § 9.2. i § 10.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r., nie można przyjąć, że w § 10.4. tej umowy doszło do odnowienia przez zapłatę części ceny za nieruchomości gruntową. W umowie z dnia 1 czerwca 2015 r. brak jest odpowiedniego zobowiązania powoda. W związku z tym, że spełnienie świadczenia przez powoda nastąpiło przez potrącenie (§ 10.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r.), oświadczenie, o którym mowa w § 5.3. umowy z dnia 1 czerwca 2015 r., nie może prowadzić do wniosku, iż doszło do zapłaty części ceny za nieruchomości przez przeniesienie przez T. na rzecz A. K. innej własności nieruchomości aniżeli opisana w § 5.3.

umowy przedwstępnej. Nie jest to bowiem zobowiązanie powoda, lecz innego podmiotu, które nie ma jednak cech umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej (art. 393 § 1 k.c.). Taka umowa stanowi zastrzeżenie dodane do stosunku zobowiązaniowego między wierzycielem a dłużnikiem, którego rola polega między innymi na ułatwieniu obrotu przez skrócenie drogi świadczeń poprzez „przeadresowanie” świadczenia należnego wierzycielowi na osobę trzecią. Spełniając świadczenie bezpośrednio na rzecz osoby trzeciej, dłużnik doprowadzi nie tylko do wygaśnięcia zobowiązania w stosunku łączącym go z wierzycielem (stosunku pokrycia), ale również w stosunku łączącym wierzyciela z osobą trzecią (stosunku waluty), jeżeli – co jest regułą – przed spełnieniem świadczenia wierzyciela łączyło zobowiązanie z osobą trzecią. W niniejszej sprawie A. K. zawarł z T. odrębną umowę ustanowienia odrębnej własności lokalu i przeniesienia własności nieruchomości, w której nie poczyniono zastrzeżenia, że T. przenosi własność nieruchomości lokalowej na rzecz A. K. zamiast Spółki w wykonaniu zobowiązania z § 5.3. umowy przedwstępnej, czy też podobnej treści.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku w całości wniósł powód, zarzucając:

I. naruszenie prawa materialnego:

1/ art. 921¹ w zw. z art. 921² § 1 i 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wadliwość zobowiązania ze stosunku waluty skutkuje bezskutecznością przekazu;

2/ art. 921² § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że podnoszenie przez pozwanego (przekazanego) zarzutu wadliwości zobowiązania w stosunku waluty istniejącym pomiędzy S. (odbiorcy przekazu) i T. (przekazującego) jest skuteczne;

3/ art. 498 § 1 i 2 i art. 499 k.c. poprzez ich niezastosowanie przy ocenie skutków oświadczeń złożonych przez powoda i pozwanego w § 10.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r.;

4/ art. 498 § 1 i 2 i art. 499 k.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że skuteczne dokonanie potrącenia ustawowego nie stanowi sposobu wykonania zobowiązania (spełnienia świadczenia);

5/ art. 255 § 1, art. 257 § 2 *in fine*, art. 256 § 3 w zw. z art. 169 § 1, art. 261 w zw. z art. 154 § 3 i art. 163 pkt 2 oraz art. 262 § 4 k.s.h., jak również art. 410 § 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie i uznanie, że w dniu złożenia oświadczenia o potrąceniu (30 czerwca 2015 r.) nie istniała wierzytelność S. wobec T. o wpłatę na pokrycie nowoutworzonych udziałów w kapitale zakładowym S., podczas gdy w tym dniu świadczenie z tego tytułu było należne (zobowiązanie istniało), a jedynie stało się nienależne później, wobec odpadnięcia podstawy prawnej tego świadczenia wskutek niezarejestrowania uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego;

6/ art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 356 § 1 i 2 k.c. oraz art. 506 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie skutkujące wadliwym ustaleniem, że oświadczenia złożone w § 10.4. umowy o ustanowieniu odrębnej własności lokalu i jego sprzedaży z dnia 30 czerwca 2015 r. nie skutkowały odnowieniem zobowiązania określonego w § 5.3. umowy przedwstępnej;

II. naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 232 zd. 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 236 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez poczynienie niekorzystnych dla powoda ustaleń faktycznych na podstawie dokumentu (odpisu z rejestru przedsiębiorców) niewskazanego przez pozwanego, co do którego nie zostało wydane postanowienie dowodowe i który został „załączony do akt sprawy” na rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku.

Powołując się na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie apelacji pozwanego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a także o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego, wraz z kosztami zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powoda kosztów postępowania według norm przepisanych, a także przyznanie pełnomocnikowi pozwanego kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, która nie została opłacona w całości ani w części, według norm przepisanych, powiększonych o podatek VAT.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 921¹ k.c., kto przekazuje drugiemu (odbiorcy przekazu) świadczenie osoby trzeciej (przekazanego), upoważnia tym samym odbiorcę przekazu do przyjęcia, a przekazanego do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego.

W świetle tego przepisu przekaz stanowi jednostronną czynność prawną przekazującego, który składa oświadczenie woli przekazanemu i odbiorcy przekazu, gdyż mogą oni skorzystać z upoważnienia wynikającego z przekazu (aczkolwiek w doktrynie wyrażono również pogląd, że wystarczające jest złożenie oświadczenia woli jednej z tych osób). W praktyce niejednokrotnie przekaz przybiera formę umowy - trójstronnego porozumienia, w której strony określają świadczenia, które strony mają spełnić, będące przedmiotem rozliczeń, warunki wykonania przekazu itd. W umowie może zostać zawarty nie tylko przekaz, ale i oświadczenie o jego przyjęciu.

Taka umowa została zawarta w niniejszej sprawie, w wyniku czego zaistniały następujące stosunki składające się na przekaz:

1/ stosunek waluty - zobowiązanie T. wobec powoda z tytułu objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki (uchwała nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników podjęta w formie aktu notarialnego z dnia 30 czerwca 2015 r.; Rep. A nr [...]);

2/ stosunek pokrycia - zobowiązanie pozwanego wobec T. z tytułu ceny za lokal nabyty zgodnie z umową z dnia 30 czerwca 2015 r. (Rep A nr [...])1;

3/ stosunek zapłaty - zobowiązanie powoda w stosunku pozwanego z przedwstępnej umowy sprzedaży z dnia 1 kwietnia 2015 r. (Rep. A nr [...])2 z tytułu zapłaty części ceny za nieruchomość.

Przekazanym świadczeniem była zapłata ceny w kwocie 558.000 zł za lokal nabyty przez A. K. zgodnie z umową z dnia 30 czerwca 2015 r. (Rep A nr [...])1. Jednocześnie, zgodnie z jej treścią, miało dojść do potrącenia dwóch wierzytelności: pozwanego - o zapłatę przez powoda kwoty 558.000 zł tytułem części ceny za nieruchomość (zaliczka) i powoda - o zapłatę przez pozwanego kwoty 558.000 zł tytułem ceny zakupu lokalu (przekazana Spółce przez T.).

Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego uznając, że nie istniał stosunek waluty, w związku z czym nie doszło do potrącenia wzajemnych wierzytelności między stronami niniejszego procesu, a jednocześnie dokonanych przez nich czynności nie można rozpatrywać jako odnowienia.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że niezasadny był zarzut naruszenia przepisów postępowania poprzez poczynienie ustaleń faktycznych na podstawie odpisu z rejestru przedsiębiorców KRS. Faktem jest, że Sąd Apelacyjny załączył do akt aktualny (w okresie rozprawy apelacyjnej) odpis z KRS powodowej spółki i oparł część ustaleń faktycznych (co do niezarejestrowania uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego) na tym właśnie dokumencie. Po pierwsze jednak, w orzecznictwie niemal jednolicie przyjmuje się, że przeprowadzenie dowodu bez wydania postanowienia przewidzianego w art. 236 k.p.c. nie jest z reguły uchybieniem mogącym mieć wpływ na wynik sprawy, jeżeli można przyjąć w sposób dostatecznie pewny, że zebrany i rozpatrzony materiał dowodowy będący podstawą orzekania podlegał regułom kontradyktoryjności procesu. Naruszenie art. 236 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. mogłoby być ocenione jako mające istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, jeśli sąd w niedostatecznie pewny sposób określi materiał dowodowy mogący stanowić podstawę merytorycznego rozstrzygnięcia (zob. np. wyroki SN: z dnia 30 października 2008 r., II CSK 254/08, niepubl.; z dnia 7 lipca 2011 r., III SK 52/10, niepubl.; z dnia 3 grudnia 2014 r., III CSK 92/14, niepubl.). Po drugie, już na wcześniejszym etapie postępowania został złożony przez powoda odpis z KRS celem wykazania prawidłowości umocowania pełnomocnika reprezentującego go w sprawie. Wskazana powyżej okoliczność (niezarejestrowanie podwyższenia kapitału zakładowego) wynikała zatem już z tego dokumentu. Po trzecie, chodziło o dokument jawny i ogólnodostępny, albowiem każdy może uzyskać z systemu (online) taki odpis, co wynika z art. 4aa ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 112), zgodnie z którym pobrane samodzielnie wydruki komputerowe aktualnych i pełnych informacji o podmiotach wpisanych do KRS mają moc zrównaną z mocą dokumentów wydawanych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego.

W konsekwencji, nawet gdyby rozpatrywać naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów postępowania, to nie miało ono wpływu na wynik sprawy tym bardziej, że dotyczyło to danych rejestrowych jednej ze stron, których ta strona musiała być świadoma.

Podstawowe zarzuty skarżącego związane były zatem z naruszeniem przepisów prawa materialnego. Przede wszystkim chodzi tu o art. 921¹ w zw. z art. 921² § 1 i 2 k.c. w kontekście wpływu ewentualnej wadliwości zobowiązania ze stosunku waluty na ważność i skuteczność przekazu, a w konsekwencji na możliwość dokonania przez strony niniejszego procesu potrącenia wzajemnych wierzytelności. Bezspornie natomiast istniały wierzytelności w ramach stosunku pokrycia i stosunku zapłaty (tych Sąd Apelacyjny nie zakwestionował).

Konstrukcję przekazu, który łączy trzy strony, należy odróżnić od podstawowych (wewnętrznych) stosunków między tymi stronami. W doktrynie stosunek waluty zgodnie określa się jako uzasadnienie dla udzielenia przez przekazującego upoważnienia przekazanemu do spełnienia świadczenia na rzecz odbiorcy przekazu, albowiem spełnienie tego świadczenia ma służyć wykonaniu zobowiązania przekazującego wobec odbiorcy przekazu. Ten stosunek jest stosunkiem wewnętrznym w konstrukcji przekazu i nie stanowi źródła powstania zobowiązania. Zwykle stanowi natomiast dla przekazującego element motywacyjny do dokonania przekazu. Samo przyjęcie przekazu jest zasadniczo oderwane od stosunku waluty, stanowiącego co najwyżej podstawę gospodarczą, a nie prawną przekazu. Stanowi zatem wyjaśnienie, z jakiej przyczyny przekazujący chce dokonać przysporzenia na rzecz odbiorcy przekazu (za pośrednictwem przekazanego) - zwykle jest to zamiar spełnienia świadczenia, do czego jest zobowiązany wobec odbiorcy przekazu. Zobowiązania między stronami wynikają zaś z przyjęcia przekazu. Co istotne, chociaż w dawnej literaturze przeważał pogląd, że przekaz stanowi czynność prawną abstrakcyjną, to w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego słusznie wskazuje się, że przekaz stanowi jednostronną czynność prawną upoważniającą (zob. wyrok SN z dnia 22 sierpnia 1997 r., III CKN 155/97, OSNC 1998, nr 2, poz. 23). W związku z tym udzielenie upoważnień przez przekazującego, o których mowa w art. 921¹ k.c., nie może być oceniane jako abstrakcyjne albo kauzalne, nie prowadzi bowiem do przysporzenia

ani w majątku przekazanego, ani w majątku odbiorcy przekazu. Aktualnie w literaturze jest wyrażany natomiast pogląd, że przyjęcie przekazu (akcept) jest czynnością prawną abstrakcyjną, stanowiąc abstrakcyjne przysporzenie przekazanego na rzecz odbiorcy przekazu, w związku z czym ważność przyjęcia przekazu nie zależy od istnienia stosunku pokrycia.

Powyższe oznacza, że do czasu przyjęcia przekazu, czyli złożenia przez przekazanego oświadczenia w tym przedmiocie odbiorcy przekazu (art. 921² § 1 k.c.) przekazany ma jedynie uprawnienie spełnić świadczenie do rąk odbiorcy przekazu, nie ma natomiast takiego obowiązku, zaś odbiorcy nie przysługuje żadne roszczenie wobec przekazanego, chociaż ma prawo odebrać przekazane świadczenie. Jeżeli natomiast przekazany przyjmie przekaz, ma obowiązek spełnić przekazane świadczenie na rzecz odbiorcy przekazu (który ma obowiązek to świadczenie przyjąć). Przekazujący nie może w takiej sytuacji żądać spełnienia świadczenia od przekazanego (w ramach stosunku pokrycia), chyba że odbiorca przekazu odmówi przyjęcia świadczenia przekazanego albo z innych przyczyn przekazany nie spełni świadczenia na rzecz odbiorcy przekazu i łączący strony stosunek przekazu wygaśnie. Zgodnie bowiem z art. 921² § 1 k.c., jeżeli przekazany oświadczył odbiorcy przekazu, że przekaz przyjmuje, obowiązany jest względem odbiorcy do spełnienia świadczenia określonego w przekazie. Pewną modyfikację co do sytuacji odbiorcy przekazu przewiduje art. 921⁵ k.c., o czym będzie mowa poniżej.

W § 9.2. i 9.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r. T. (przekazujący) przekazał wierzycielowi (powód) świadczenie kupującego (pozwany) polegające na obowiązku zapłaty kwoty 558.000 zł tytułem ceny za nabywany przez pozwanego lokal (nr [...] przy ul. [...]1), upoważniając odbiorcę przekazu (powód) do przyjęcia, a przekazanego (pozwany) do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego. W wyniku tego pozwany miał zapłacić wskazaną kwotę (należną pierwotnie spółce T.) na rzecz powoda, co miało zwolnić T. z długu w stosunku do Spółki z tytułu ceny za nabywane akcje (stosunek waluty), zaś pozwanego z długu wobec T. (stosunek pokrycia).

Bezspornie, z kolejnych oświadczeń wynika, że pozwany przyjął przekaz. W treści przekazu nie musi zostać wskazany stosunek waluty. Z kodeksowej definicji przekazu nie wynika, aby ten stosunek decydował o ważności przekazu, aczkolwiek - jak wskazano powyżej - stanowi gospodarczą (a nie prawną) podstawę tej czynności prawnej. Mając na uwadze stosunek waluty, przekazujący podejmuje decyzję o przekazie. Z art. 921¹ k.c. wynika, że przekaz obejmuje świadczenie przekazanego wobec przekazującego, które ma zostać spełnione na rzecz odbiorcy przekazu na rachunek przekazującego. Jeżeli stosunek łączący przekazującego z odbiorcą przekazu w rzeczywistości nie istnieje lub z jakiejś przyczyny jest lub stanie się wadliwy, nie zmienia to istoty przekazu, tj. że przekazany ma spełnić świadczenie na rzecz odbiorcy przekazu. Ponieważ przekaz, na gruncie kodeksu cywilnego, jest jednostronną czynnością prawną przekazującego, a odbiorca przekazu uzyskuje upoważnienie do przyjęcia świadczenia od przekazanego, to nie zmienia tego okoliczność, że przekaz może być elementem szerszej umowy, w której strony złożą jeszcze inne oświadczenia (zob. wyrok SN z dnia 20 lipca 2020 r., V CSK 131/19, niepubl.). Niezależnie czy przyjmie się, że przekaz stanowi czynność upoważniającą, czy zakwalifikuje się go jako czynność abstrakcyjną w całości, nie stanowi on czynności prawnej kauzalnej, w związku z czym przyczyna, dla której przekazujący dokonuje tego upoważnienia, nie ma wpływu na ważność przekazu jako czynności prawnej. Jeżeli zatem podstawa gospodarcza przekazu (stosunek waluty) nie istnieje lub odpadnie, zaś przekazany spełni świadczenie na rzecz odbiorcy przekazu, mamy do czynienia ze świadczeniem nienależnym - *condictio indebiti* lub *condictio causa finita* (art. 410 § 2 k.c.), ale przekazany zostaje zwolniony z długu w stosunku do przekazującego (na podstawie stosunku pokrycia). W związku z tym roszczenie o zwrot spełnionego świadczenia przysługuje wobec odbiorcy przekazu przekazującemu, jako uprawnionemu, skoro – jak wynika z definicji przekazu - przekazany spełnił świadczenie na rachunek przekazującego. Jeżeli natomiast wadliwy jest stosunek pokrycia, przekazanemu nie przysługuje roszczenie o zwrot w stosunku do odbiorcy przekazu, ale wobec przekazującego.

Ponadto, zgodnie z art. 921² § 2 k.c. w przypadku przyjęcia przekazu przekazany może powoływać się tylko na zarzuty wynikające z treści przekazu (np.

nieziszczenie się warunku) oraz na zarzuty, które przysługują mu osobiście względem odbiorcy (np. przedawnienie lub wygaśnięcie roszczenia ze stosunku zapłaty, nieważność akceptu). Oznacza to, że przekazany nie może powoływać się w stosunku do odbiorcy przekazu na zarzuty przysługujące mu wobec przekazującego, wynikające ze stosunku pokrycia, jak i zarzuty, które przysługiwałyby przekazującemu w stosunku do odbiorcy przekazu, wynikające ze stosunku waluty. To również świadczy, że dla przekazu kauza pozostaje prawnie irrelevantna, a stosunek waluty stanowi jedynie o sferze motywacyjnej po stronie przekazującego.

W realiach niniejszej sprawy powyższe oznacza, że ewentualna wadliwość stosunku waluty pomiędzy T. a powodem, związana z odpadnięciem podstawy zapłaty kwoty 558.000 zł tytułem objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki, wywiera skutki wyłącznie pomiędzy tymi podmiotami. Gdyby bowiem powód otrzymał w takiej sytuacji tę kwotę, ale wynikającą z umowy sprzedaży lokalu nr [...] przy ul. [...]1, to pozwany byłby zwolniony z długu w stosunku do T., której to spółce przysługiwałoby roszczenie wobec powoda o zwrot tej kwoty, która stanowiłaby wówczas świadczenie nienależne. Jeżeli bowiem przekaz zostanie wykonany, czyli przekazany spełni świadczenie do rąk odbiorcy przekazu, to wadliwość stosunku waluty (pierwotna lub następca) skutkuje powstaniem roszczenia przekazującego w stosunku do odbiorcy przekazu o zwrot spełnionego świadczenia.

Ponieważ Sąd Apelacyjny uznał, że wadliwość stosunku waluty skutkuje nieskutecznością przekazu, zarzuty dotyczące naruszenia art. 921¹ oraz art. 921² § 1 i 2 k.c. były zasadne. W związku z tym należało odnieść się do kwestii potrącenia przez powoda i pozwanego wzajemnych wierzytelności, a więc zarzutów związanych z art. 498 § 1 i 2 oraz art. 499 k.c. (§ 10.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r.).

W świetle art. 498 § 1 k.c. można wyróżnić następujące przesłanki potrącenia: (1) wzajemność wierzytelności (dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami); (2) jednorodzaowość wierzytelności (pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku); (3) wymagalność wierzytelności (choć w orzecznictwie przyjmuje się, że aby potrącenie mogło być

skuteczne, niezbędna jest wymagalność tylko wierzytelności potrącającego, a w odniesieniu do wierzytelności przeciwstawnej wystarczy możliwość jej zaspokojenia; zob. np. wyroki SN: z dnia 3 kwietnia 2014 r., V CSK 242/13, niepubl.; z dnia 5 marca 2019 r., II CSK 41/18, OSNC 2019, nr D, poz. 64); (4) zaskarżalność wierzytelności (mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym). Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.). Niezbędne jest przy tym oświadczenie o potrąceniu złożone drugiej stronie (art. 499 zd. 1 k.c.).

W § 10.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r. powód i pozwany oświadczyli, że dokonują potrącenia wierzytelności przysługującej pozwanemu z przedwstępnej umowy sprzedaży z wierzytelnością przysługującą powodowi z tytułu przekazu, wobec czego obie wierzytelności ulegają umorzeniu o kwotę 558.000 zł, przy czym w § 10.2. strony wskazały, że kwota 558.000 zł wynikająca z przedwstępnej umowy sprzedaży będzie płatna w dniu 30 czerwca 2015 r. Doszło więc do potrącenia umownego, a tego rodzaju potrącenie jest powszechnie akceptowane w orzecznictwie - z uwagi na zasadę swobody umów z art. 353¹ k.c. (zob. np. wyroki SN: z dnia 3 czerwca 1965 r., I CR 471/64, OSNCP 1966, nr 4, poz. 57; z dnia 17 grudnia 1998 r., II CKN 849/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 128; z dnia 20 grudnia 2005 r., V CSK 68/05, niepubl.; z dnia 25 lipca 2013 r., II CSK 191/13, OSNC 2014, nr 4, poz. 45). W ramach instytucji potrącenia umownego możliwa jest modyfikacja przesłanek ustawowego prawa potrącenia, o których była mowa powyżej (taka modyfikacja nastąpiła w § 10.2.).

Potrącanymi wierzytelnościami były zatem: po stronie pozwanego (przekazanego) - wierzytelność w kwocie 558.000 zł, stanowiącej część ceny (zaliczka) za nieruchomości, a po stronie powoda (odbiorcy przekazu) - przekazana przez T. wierzytelność w kwocie 558.000 zł, stanowiącej cenę zakupu lokalu od tej spółki. Jeżeli rozliczenie stron następuje w formie przekazu, a przekazany jest dłużnikiem przekazującego, to łączący ich stosunek pokrycia powoduje, że świadczenie przekazanego na rzecz odbiorcy przekazu likwiduje nie tylko dług przekazującego u odbiorcy przekazu, lecz jest zaliczone także na dług przekazanego u przekazującego i likwiduje ten dług (zob. wyrok SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 202/10, OSNC-ZD 2011, nr D, poz. 76). Z art. 921⁵ k.c.

wynika, że jeżeli przekazujący jest dłużnikiem odbiorcy przekazu, umorzenie długu następuje dopiero przez spełnienie świadczenia, chyba że umówiono się inaczej.

Sąd Apelacyjny uznał, że dla ustalenia, czy doszło do skutecznego potrącenia wzajemnych wierzytelności ma znaczenie to, czy istniała wierzytelność z tytułu przekazu w dług pomiędzy T. (przekazujący) a powodem (odbiorca przekazu), gdyż skuteczność potrącenia wymaga istnienia potrącanych wierzytelności. Chodzić tu miało - zdaniem tego Sądu - o istnienie wierzytelności powoda wobec T. z tytułu objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki.

Jak wynika z art. 921⁴ k.c., jeżeli przekazany jest dłużnikiem przekazującego co do przekazanego świadczenia, jest on obowiązany względem niego do zadośćuczynienia przekazowi. Jest to tzw. przekaz w dług (gdy przekazany jest dłużnikiem przekazującego w stosunku pokrycia). Przekaz wywiera zatem wpływ na zobowiązanie przekazanego w ramach stosunku pokrycia. W wyniku zastosowania instytucji przekazu jedno świadczenie (przekazanego na rzecz odbiorcy przekazu ze stosunku zapłaty) zastępuje dwa świadczenia (przekazującego na rzecz odbiorcy przekazu ze stosunku waluty i przekazanego na rzecz przekazującego ze stosunku pokrycia). Przekazany wykona prawidłowo swoje zobowiązanie ze stosunku pokrycia, gdy spełni świadczenie należne przekazującemu do rąk odbiorcy przekazu (zob. wyroki SN: z dnia 7 lipca 2004 r., I CK 74/04, niepubl.; z dnia 2 czerwca 2016 r., I CSK 486/15, OSNC-ZD 2017, nr A, poz. 18). W art. 921⁵ k.c. została przewidziana sytuacja, w której przekazujący jest dłużnikiem odbiorcy przekazu. Treść tego przepisu świadczy również o tym, że stosunek waluty, stanowiący o zobowiązaniu przekazującego w stosunku do odbiorcy przekazu, nie stanowi podstawy ważności przekazu, o czym była mowa powyżej. Przepis art. 921⁵ k.c. przewiduje sytuację, która w praktyce występuje najczęściej, albowiem określa istotę stosunku waluty, tj. zobowiązanie przekazującego wobec odbiorcy przekazu, co stanowi motywację dla przekazującego do dokonania przekazu. W takiej sytuacji umorzenie długu przekazującego wobec odbiorcy przekazu ze stosunku waluty nie następuje w chwili przyjęcia przekazu, ale w momencie spełnienia przez przekazanego świadczenia ze stosunku pokrycia (przekazane świadczenie) do rąk odbiorcy przekazu. Może to nastąpić w wyniku potrącenia

wzajemnych wierzytelności: przekazanego w stosunku do odbiorcy przekazu (ze stosunku zapłaty) oraz odbiorcy przekazu w stosunku do przekazanego (ze stosunku pokrycia, przekazanej przez przekazującego w ramach przekazu). W takiej sytuacji dochodzi do umorzenia obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 k.c.).

Z powyższego wynika kilka wniosków.

Po pierwsze, mimo przekazu i akceptu nadal istnieje samodzielny stosunek zobowiązaniowy w stosunku waluty. Zobowiązanie wynikające z tego stosunku wygasa dopiero na skutek spełnienia świadczenia (wykonania przekazu). Do tej chwili zobowiązani wobec odbiorcy przekazu są zarówno przekazujący (ze stosunku waluty), jak i przekazany (z akceptu rodzącego stosunek zapłaty). Skutek w postaci umorzenia zobowiązania, odpowiadający zapłacie, wywołuje także wykonanie prawa kształtującego potrącenia przez odbiorcę przekazu. W takim wypadku dochodzi bowiem do wygaśnięcia zobowiązania połączonego z zaspokojeniem wierzyciela - art. 498 w zw. z art. 921² § 1 k.c. (zob. wyrok SN z dnia 29 stycznia 2002 r., V CKN 696/00, niepubl.). Nie budzi wątpliwości, że potrącenie stanowi jeden ze sposobów spełnienia świadczenia.

Po drugie, wbrew wywodom Sądu Apelacyjnego, o zasadności powództwa nie przesądzało istnienie zobowiązania przekazującego wobec odbiorcy przekazu ze stosunku waluty, o czym była mowa powyżej. Jeżeli wierzytelność T. ze stosunku waluty nie powstała, to ma to wpływ na wzajemne rozliczenia pomiędzy przekazującym a odbiorcą przekazu. Jeżeli nawet przyjąć za prawidłowe stanowisko Sądu Apelacyjnego, że w niniejszej sprawie nie powstało zobowiązanie ze stosunku waluty (a zatem przekazujący nie był w rzeczywistości dłużnikiem odbiorcy przekazu), to to zobowiązanie nie mogło zostać umorzone w wyniku spełnienia świadczenia przez przekazanego na rzecz odbiorcy przekazu. Nie oznacza to jednak nieważności czy bezskuteczności przekazu w pozostałym zakresie, a więc co do stosunków pokrycia i zapłaty. Skutkiem przekazu bowiem pozwany został skutecznie upoważniony przez T. do spełnienia na rzecz powoda świadczenia pieniężnego w kwocie 558.000 zł na rachunek przekazującego, w wyniku przyjęcia przekazu.

W takiej sytuacji zostaje wyłączone zastosowanie art. 921⁵ k.c., albowiem wówczas przekazujący nie jest dłużnikiem odbiorcy przekazu. W związku z tym, jeżeli przekazany spełni przekazane świadczenie do rąk odbiorcy przekazu, nie dojdzie do umorzenia długu przekazującego wobec odbiorcy przekazu, ale wygasną wierzytelności ze stosunków pokrycia (przekazanego wobec przekazującego) i zapłaty (odbiorcy przekazu wobec przekazanego). Wzajemne rozliczenia pomiędzy przekazującym a odbiorcą przekazu stanowią odrębną kwestię. Niezasadne było zatem odwołanie się w tej sprawie przez Sąd Apelacyjny do wskazanego przepisu.

Po trzecie zatem, przesądzające znaczenie dla zasadności powództwa w niniejszej sprawie ma ustalenie, czy doszło do potrącenia w stosunku zapłaty między przekazanym (pozwany) a odbiorcą przekazu (powód). Istotne było zatem, czy spełnione zostały przesłanki wzajemnej kompensaty wierzytelności (w tej samej wysokości) opisane powyżej, z modyfikacjami wynikającymi z umowy z dnia 30 czerwca 2015 r. Sam przekaz, jak wskazano, jak również jego przyjęcie, nie powodują wygaśnięcia żadnego z zobowiązań, w tym również zobowiązania przekazującego wobec odbiorcy przekazu w ramach stosunku waluty, o ile ono istnieje.

Nieprawidłowa była przy tym konstatacja Sądu Apelacyjnego - w kontekście art. 921⁵ k.c. - że strony „inaczej się umówiły” w umowie z dnia 30 czerwca 2015 r. Ostatnia część tego (dyspozytywnego) przepisu dotyczy bowiem określenia przez przekazującego i odbiorcę przekazu momentu umorzenia długu - zamiast momentu spełnienia świadczenia może to być moment przekazu czy akceptu. We wskazanej umowie taki inny moment nie został określony. W szczególności nie jest to moment dokonania potrącenia, gdyż jak wskazano, nie ulega wątpliwości, że potrącenie jest w skutkach prawnych równoważne spełnieniu świadczenia, stanowiąc jeden ze sposobów wygaśnięcia zobowiązania połączony z zaspokojeniem wierzyciela. W tej formie można zatem regulować zobowiązania (zob. też wyrok SN z dnia 10 listopada 2000 r., IV CKN 163/00, niepubl.). Taki pogląd jest powszechnie akceptowany w doktrynie i judykaturze.

W związku z tym, dokonując potrącenia w § 10.3. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r., powód i pozwany nie zmienili zasady wynikającej z art. 921⁵ k.c.

Przekazany (pozwany) spełnił przekazane przez T. świadczenie, nie dokonując fizycznie zapłaty kwoty 558.000 zł, ale potrącając ją z kwotą mu należną od powoda na podstawie przedwstępnej umowy sprzedaży. Bez znaczenia przy tym pozostawało, że strony uczyniły to w formie umowy, albowiem ten sam skutek wywarłoby jednostronne oświadczenie A. K. w tym przedmiocie.

Jeżeli chodzi o zastosowanie w niniejszej sprawie przepisów kodeksu spółek handlowych, co do istnienia wierzytelności powoda wobec T. z tytułu należności na pokrycie nowoutworzonych udziałów w kapitale zakładowym Spółki, to Sąd Apelacyjny uznał, że w dniu dokonania przekazu i złożenia oświadczeń o potrąceniu ta należność nie istniała, co - jak wskazano - przesądzać miało o wadliwości stosunku waluty.

Zgodnie z kodeksem spółek handlowych zmiana umowy spółki wymaga uchwały wspólników i wpisu do rejestru (art. 255 § 1). Podwyższenie kapitału zakładowego zarząd zgłasza do sądu rejestrowego. Następuje ono z chwilą wpisania do rejestru (art. 262 § 1 i 4).

Wpis do rejestru przedsiębiorców KRS podwyższenia kapitału zakładowego spółki z o.o. ma zatem charakter konstytutywny, jak słusznie zauważył Sąd Apelacyjny. Jeżeli uchwała o podwyższeniu kapitału zakładowego nie zostanie zarejestrowana w zawitym terminie sześciu miesięcy od jej powzięcia, nie wywołuje skutków prawnych, a więc traci moc (art. 169 § 1 w zw. z art. 256 § 3 k.s.h.). Upływ prekluzyjnego terminu zgłoszenia do sądu rejestrowego zmiany umowy spółki z o.o., polegającej na podwyższeniu kapitału zakładowego przez objęcie nowych udziałów, powoduje, że nie dochodzi do zmiany stosunku prawnego spółki *ex tunc* (zob. wyrok SN z dnia 28 lutego 2017 r., I CSK 127/16, OSNC 2018, nr 1, poz. 8). Jeżeli jednak podwyższenie kapitału zakładowego następuje na podstawie dotychczasowych postanowień umowy spółki (bez jej zmiany), nie ma ograniczenia czasowego co do skuteczności zgłoszenia takiego podwyższenia.

Chociaż w doktrynie jest prezentowany odmienny pogląd, to należy uznać, że odsunięcie w czasie skuteczności podwyższenia kapitału zakładowego spółki z o.o. nie oznacza, że spółce nie przysługuje roszczenie w stosunku do osoby, która ma objąć udziały w podwyższonym kapitale zakładowym o wniesienie wkładu na pokrycie tych udziałów. Wynika to z treści art. 163 pkt 2 w zw. z art. 261 k.s.h.,

albowiem do momentu zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego powinny zostać wniesione wkłady na jego pokrycie.

Należy bowiem odróżnić skutki podwyższenia kapitału zakładowego, co następuje w momencie wpisu do rejestru, od skutków czynności, które mają miejsce w ramach procedury podwyższenia tego kapitału. Pierwszą taką czynnością jest uchwała o podwyższeniu kapitału zakładowego, która wywołuje skutek m.in. co do uprawnienia w zakresie złożenia jednostronnego oświadczenia woli o objęciu nowych udziałów albo objęciu podwyżki wartości istniejących udziałów przez wspólników, którym przysługuje prawo pierwszeństwa (art. 258 § 1 k.s.h.) albo prawo wyłączności (art. 257 § 3 zd. 2 k.s.h.). Podjęcie uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego nie skutkuje powstaniem po stronie spółki z o.o. roszczenia o wniesienie wkładów. Po złożeniu wskazanego oświadczenia powstaje stosunek zobowiązaniowy pomiędzy osobą składającą oświadczenie a spółką z o.o., w ramach którego ta osoba jest zobowiązana do wniesienia wkładu, a spółka do dokonania czynności niezbędnych do zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego.

Jeżeli wspólnikom nie przysługują wskazane uprawnienia, a udziały w podwyższonym kapitale zakładowym ma objąć nowy wspólnik, zarząd uzyskuje kompetencję do zawarcia z taką osobą umowy (zgodnie z uchwałą) dotyczącej objęcia nowych udziałów lub podwyżki wartości istniejących udziałów. W takiej sytuacji, zgodnie z art. 259 k.s.h., nowy wspólnik powinien złożyć oświadczenie (w formie aktu notarialnego) o przystąpieniu do spółki oraz objęciu udziału lub udziałów o oznaczonej wartości nominalnej. W związku z tym powstają po stronie tej osoby oraz spółki z o.o. opisane wcześniej zobowiązania.

Jeżeli wspólnik lub nowy wspólnik wniesie wkład na pokrycie obejmowanych udziałów lub podwyżki istniejących udziałów, a nie dojdzie do zarejestrowania podwyższenia kapitału zakładowego lub też dojdzie do zarejestrowania, ale skutki wpisu do rejestru zostałyby zniesione, np. w wyniku wydania przez sąd prawomocnego wyroku stwierdzającego nieważność uchwały o podwyższeniu lub jej uchylenia, odpadłaby istniejąca wcześniej prawna podstawa świadczenia, a więc mielibyśmy do czynienia ze świadczeniem nienależnym - *condictio causa finita* (art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.).

Powyższych kwestii Sąd Apelacyjny w ogóle nie rozważył, w szczególności nie ustalił, czy powodowi przysługiwało roszczenie w stosunku do T. o wniesienie wkładów na pokrycie nowoutworzonych udziałów. Jeżeli Sąd ten uważał, że dla skuteczności dokonanego potrącenia pomiędzy powodem a pozwanym istotne było istnienie wierzytelności odbiorcy przekazu (Spółki) w stosunku do przekazującego (T.), to powinien ustalić, czy ta wierzytelność istniała w dacie potrącenia. Należy zauważyć, że przesłanki potrącenia muszą istnieć w momencie złożenia oświadczenia o potrąceniu, gdyż to wtedy powstaje materialnoprawny skutek, o jakim mowa w art. 498 § 2 k.c. W tym aspekcie Sąd Apelacyjny nie rozważył, że jeżeli w dniu 30 czerwca 2015 r. istniała wierzytelność powoda w stosunku do T. z tytułu objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki, jak wynikałoby z treści § 9.1. umowy z tej daty, to spełnienie przez pozwanego (przekazanego) przekazanego świadczenia na rzecz powoda (odbiorcy przekazu) w drodze potrącenia oznaczałoby spełnienie przesłanek, o których mowa w art. 921⁵ k.c. Gdyby nawet uznać (niezasadnie), że stosunek waluty ma wpływ na ważność i skuteczność przekazu, to następcze odpadnięcie podstawy świadczenia T. (przekazującego) na rzecz powoda (odbiorcy przekazu) oznaczałoby w takiej sytuacji, że Spółka byłaby bezpodstawnie wzbogacona kosztem przekazującego, ale ewentualne roszczenie z tym związane pozostawałoby poza niniejszym procesem.

Już tylko z powyższych przyczyn skarga kasacyjna była zasadna, co powoduje, że bezprzedmiotowe było odnoszenie się do zarzutu dotyczącego wykładni § 10.4. umowy z dnia 30 czerwca 2015 r., a więc oświadczenia w przedmiocie odnowienia (art. 506 k.c.). Jedynie sygnalizacyjnie można wskazać, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury odnowienie (nowacja) jest umową zawartą pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem, w której dłużnik w celu umorzenia zobowiązania zobowiązuje się spełnić inne świadczenie (nowa istotna treść) albo nawet to samo świadczenie, lecz z innej podstawy prawnej (nowa podstawa prawna). Zawarcie tej umowy wymaga więc wyrażenia przez strony zgodnego zamiaru umorzenia dotychczasowego zobowiązania i ustanowienia nowego zobowiązania (*animus novandi*). Wspomniany zamiar stron powinien wynikać z wyraźnego ich oświadczenia lub w sposób niewątpliwy z okoliczności

sprawy. W wypadku wątpliwości należy bowiem przyjąć, że zmiana treści dotychczasowego zobowiązania nie stanowi odnowienia (art. 506 § 2 k.c., a także zob. np. wyroki SN: z dnia 9 stycznia 2008 r., II CSK 407/07, MoP 2008, nr 3, s. 115; z dnia 20 sierpnia 2009 r., II CSK 97/09, niepubl.; z dnia 11 marca 2010 r., IV CSK 429/09, niepubl.).

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzeczono jak sentencji wyroku, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

(r.g.)

[ms]

jw